

MÚSICA RESERVADA, de Luísa Villalta

A escrita, espello de vida

«Poema cíclico para soprano e cuarteto de corda», subdividido en catro movementos: allegro, adagio, scherzo e finale, con cadanseu encabezamento, é o derradeiro texto no primeiro libro de poemas da escritora coruñesa Luísa Villalta (1957-2004), que leva por título *Música reservada*.^[1]

«O océano e as ondas», «A terra e as árbores», «As aves» e «O ceu e as nubes» conforman o ciclo suxerido, en comunión íntima coa natureza, nun texto dos que a miúdo se cualifica por cuestións formais como prosa poética e que a nós nos atrapa polo seu lirismo, dende a vivacidade primeira, o lentor que segue, a rapidez da parte terceira: «Ven. Vou. Ven. Vou. Ven. Non. Si. Eu. Ti. Eu, ti, ti. Onde estás?», ata un final sentencioso que se resume no derradeiro verso: «E eu me quedo contemplando como pasan as nubes da miña vida».

Música reservada, ademais deste poema cíclico, inclúe tres cadernos de poemas dispostos de xeito retrospectivo. Principia polo que dá título ao poemario, un caderno datado en 1987, logo temos «O oco da palabra» (1986), «Grial do sol perdido» (1985), até chegarmos ao intitulado «Pós-data», que xunta catro textos sen datación cronolóxica.

Con todo, imos comezar por dar conta do «Prólogo» no que Luísa Villalta compendia a intencionalidade do seu estro nunha lúcida páxina autopoética. Este prefacio ou introdución que constrúe a escritora é, en certa maneira, outro exemplo de prosa poética ou longo poema narrativo que se revela iniciático do percurso que nos agarda. «Eis a Música, que brota como o río da existencia, e a Palabra, que interpreta o seu ritmo como unha danza ritual arredor do lume da intelixencia. Eis a Poesía, palabra melódica». Ou aínda estoutro parágrafo que resume os alicerces da creación persoal, «este libro nace dunha experiencia musical que busca o lume da palabra para entender a sombra do seu propio corpo».

Luísa Villalta tamén nos fala do porqué do epígrafe, da compilación feita por compositores do Renacemento de obras fortemente expresivas, «independentes dos gostos do público e da moda, 'reservadas' só para coñecedores». E con certeza que este seu libro é rotundamente expresivo. Finalmente avisanos a lectoras e lectores de que ao peneirarmos nos seus adentros, con deleite saberemos que «a palabra melódica é a reflexión rítmica sobre a música da existencia, un camiño ao coñecemento».

O primeiro dos cadernos, «Música reservada», xunta unha

ducia de sonetos e un texto en tercetos como remate. Os poemas reflicten unha teimosía por temas recorrentes, fálanos do son, da melodía, da música interior, da palabra, da escrita, do tempo, da noite, do soñar ou do vivir.

Dende a aliteración sostida do verso inicial «En soneto de sons que soan sendo», os poemas destilan un ritmo pausado que nos engaiola e que nos fai compañeiras ou compañeiros de gorentosa viaxe na transgresión das palabras. A sensación acústica do son asolaga todo este caderno «porque o son é o momento único da vida», dinos no texto «Zarabanda», cando xa nos tiña advertido con anterioridade «O son, a súa oquidade sobrevida / viaxa en corazóns cara á súa morte».

Pero a voz poética da autora non só describe o son, a melodía que aínda pode ser decodificada, interpretada, pois tamén se aventura por calexas introspectivas que trasgreden os sentidos. «Basta esa música interior sentida, / (...) de vivir sen saber o que é a vida». Está a falar da música da existencia, como suxería na introdución, e deste xeito chega a dicir que vivir é deambular ou quebrar espacos, mentres que soñar podería ser dilatarse até a ruptura para acrecentar a claridade da luz, porque, non en van, «O tempo inventará a melodía (...) / e os

poemas serán cantos dun día». A voz poética defende sempre que a escrita é un espello da vida e sobre isto reflexiona, «cando escribir e ser son só un intento». En efecto, unha tentativa feraz de ser creación e recreación, invento e memoria, «escribir como quen elixe un día / en que a terra e o ceu sexan criados».

A segunda parte do libro, intitulada «O oco da palabra», posúe tres apartados: «A esencia», «A imaxe» e «A escrita», que conteñen unha profunda meditación lírica sobre estes asuntos. De feito, teñen en común un senso filosófico que xa se pode ollar nas citas escollidas. Así, a primeira parte recolle unha de Hegel e outra de Hölderlin, a segunda preséntanos con fragmentos de Nietzsche e Lukacs e «A escrita», non podía ser doutra maneira, con senllas reflexións metaliterarias de Umberto Eco e Adorno.

O primeiro dos apartados, «A esencia», principia cun epigrama íntimo e conclúe cun texto *in memoriam* de Francisco Pillado Rivadulla. A palabra poética incide máis unha vez na memoria e no esquecemento, no absurdo do tempo, na nostalxia e na cotidianidade. Hai un texto magnífico que condensa todo isto, que merece unha lectura en voz alta de todos os seus versos. Aquí apenas reproducimos uns versos: «Viver é olvidar, (...) /

Esquecer o pai e a nai, esquecer-se a un propio (...) / e esquecer o modo en que se esquece o olvido».

O segundo apartado, «A imaxe», revélanos a preocupación pola ausencia, o temor á loucura, a realidade imposible («Que pouco é todo o mundo / para tanto desexar, para tanto recordar»), un inútil abastecerse de recordos até caer no silencio e na dor. Velaquí estes versos en forma de preguntas retóricas, que se interrogan sobre a derrota:

«Cantas partes de min / van caíndo por diante? / Quen de min cai detrás / de cada verso?».

E xa no terceiro dos apartados, «A escrita», prodúcese unha reflexión obvia para subliñar e reafirmar que non abonda coa palabra recitada ou que a palabra non é escrita senón soñada, e que elas dan vida aos poetas inclusive despois da morte física. Enorme a verdade desta revelación, que se volve tremenda ao relemos estes versos neste fatídico ano: «...pasamos e pasan sobre nós, as horas / a ler palabras vivas de

Anxo Cabada

poetas mortos». Finalmente, tamén se nos ofrece outra meditación sobre a páxina que nunca será escrita e que serve para dar cabo deste apartado.

Na densidade poemática desta *Música reservada* de Luísa Villalta «Grial do sol perdido» é o terceiro caderno, un fermoso encabezamento que foi recollido dun dos versos: «un cáliz, / grial do sol perdido, / recolle un canto lento».

O amor como paisaxe inacabada e a atmosfera de dor que nós nutrimos coa amarga distancia son os dous polos

referentes deste percorrido poético. A voz poética sinala que «pensar é escuro (...) E é así porque a razón é tráxica». Fronte a este poderío das sombras, xorde desafiante a palabra, «que xera o seu froito contra o tempo», porque é enerxía en pensamento. Nun dos textos atopamos ecos do poema «Sós» de Manoel Antonio: «E ficaremos sós, / mar e silencio», versos nos que a voz poética evoca a noite, o silencio, o mar e a soidade como xa fixera o vate rianxeiro.

Hai neste caderno unha profundización do simbolismo das palabras e unha iteración do discurso poético. Inverno, ausencia, nostalxia, medo, escuridade, lamento... «Sinto en min a viuvez da realidade, (...) / Branca é a dor do afastamento / e a soidade». Significativo de máis, sen concesión á dúbida, é este fragmento que reproducimos como síntese: «Así, na soidade, o hábito do tempo / fai as ruas cada paso mais estreitas, / cunha ausencia maior en cada volta».

Conforme imos debullando *Música reservada* vaise incrementando e apoderándose de nós un ar de tristeza que nos envolve sutilmente, aínda que por veces haxa unha certa rebeldía contra ese bafo de desasosego que o asolaga todo: «Querir, queredo saber rir / como sei que soubo rir aquela deusa / e saír a mirar aquela vida / que criou ela mesma co seu riso».

Os últimos textos deste caderno conteñen unha repetición continuada dos campos semánticos de sombra, escuridade e noite, tan próximos entre si, e non hai poema no que non atopemos cando menos unha referencia explícita aos termos salientados. «Moitas veces o día trai a noite (...) / Moitas veces a noite ven de día», de modo que chegamos a vivir con familiaridade o espectáculo da noite. Compárese a simetría do paralelismo entre a primeira e a derradeira estrofa no texto que pecha o caderno «Grial do sol perdido»:

«Detrás da poesía / a sombra / que sustenta o día».

«Detrás da poesía / a ausencia / que sustenta a vida».

Antes de ofrecernos o seu «Poema cíclico para soprano e cuarteto de corda», aparece aínda a parte denominada «Pós-data», que inclúe catro textos, fermosos todos eles, e dos que acaso haxa que salientar o segundo e o terceiro, aquel por manter un soliloquio poético entre o Eu e co Ti interlocutor *in absentia*, a modo de monólogo dramatizado [2], e este por recoller a paisaxe pétreo de Santiago, «Andei por Compostela / coa pel das pedras orceladas», camiñando pola rúa das Hortas, as Casas Reais, as Praterías, a Quintana ou «Rua Nova e Rua do Vilar / como dous

brazos amigos / que se apertan no Toural».

En definitiva, *Música reservada* de Luísa Villalta constitúe unha grata lectura na que se lle rende culto á liturxia da palabra e, acaso coa discreción coresmal, sen chegar a ser un libro de poemas hermético, posúe un aquel de impenetrabilidade, como se estivese gardado entre celosías para as e os iniciados na ars poética. Calquera lectora ou lector que teña cumprido sobradamente ese rito de iniciación chegará ao deleite con estas páxinas que, en íntima relación coa música, xa forman parte non só do legado poético persoal de Luísa Villalta senón do corpus máis fundamental da nosa poesía.

NOTAS

[1] Edicións do Castro, col. Poesía. Sada (A Coruña): 1991. A nosa recensión reelabora parcialmente a que se publicou co mesmo título en *A nosa terra*, nº520, 30 de abril de 1992.

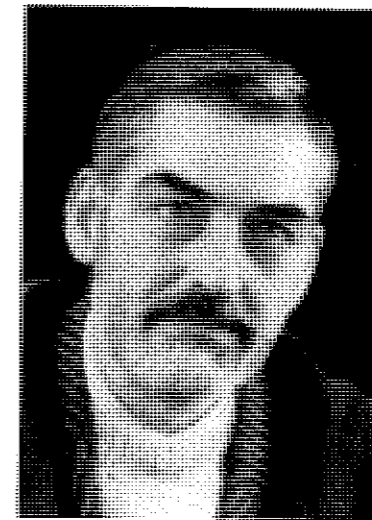
[2] Luísa Villalta é autora de diversos monólogos teatrais, como *Concerto para un home só* e *O representante*.

A C T U A L I D A D E

MANUEL MARÍA

A VOZ DUN POETA

Lémbrou moi ben; ficoume gravado no maxín para sempre. Estaba eu a percorrer a Feira do Libro, instalada nuns paseos da Coruña gañados ao mar, cando me sacudiu unha voz potente, grave e fonda: "Eu acuso á crase media". Fiquei abraiado. Tanto pola potencia expresiva da voz como polo que dicía. Nunca tal oíra. Nin tampouco o entendía moi ben. O meu pulo revolucionario empurrábame a dirixir os tiros cara a máis altas esferas. A frase resultaba do máis provocadora. O ton, firmeza e timbre de voz acentuábano. Non tardei en enteirarme que se trataba dun disco con versos recitados polo seu propio autor, o poeta Manuel María. Logo fun decatándome do significado de tan audaz expresión: a denuncia do colaboracionismo (alienante e alienador) co réxime dictatorial imperante da nosa pequena burguesía. Entón si que me semellou coraxuda, e mesmo subversiva (para a época), aquela voz telúrica. Intereseime, por conseguinte, pola poesía do seu emisor, a quen coñecín anos máis tarde nun seminario sobre o libro que tivo lugar no Museo Carlos Maside. As xornadas teatrais de Ribadavia xuntáronnos outra volta. Compartimos o

premio Abrente e xa, dende aquela, o interese polo teatro e a a nosa cultura. Era a mediados dos anos sesenta, eu aínda un rapazolo.

O meu coñecemento, pois, da voz e dos versos de Manuel María precedeu ao coñecemento persoal do autor. É o proceso lóxico e natural. Non deixa, porén, agora que o relembro, de sorprendeme. Quizais porque a suma das partes xamais dan un todo. E menos aínda no caso do noso poeta chairego por excelencia, no que voz potente, verba labrada, riso de irónica melancolía, ollada penetrante e xesto firme conforman a unha

senlleira e baril personalidade. Mais sempre con Saleta preto.

E dende que a voz me recitou uns versos e aos versos lle puxen rostro, xamais deixei de oíla, porque sempre "escoitei" a palabra poética (e cívica) de Manuel María nos numerosos libros que ano tras ano me foron chegando. Sempre os lin coa voz propia do seu propio autor; sempre me acompañou silandeira na súa lectura. Sempre voz saída dos profundos da terra. Dos profundos da nosa terra, para nutrir almas e despertar conciencias. Espertar conciencias de espaxeadas xentes, para facelas tremecer unidas por anceios de común liberdade, común xustiza, común irmandade.

Voz da terra. Voz do pobo. Voz do poeta Manuel María. Decote connosco.

Euloxio R. Ruibal

A C T U A L I D A D E